

## **Siria, de la dictatură la noul Califat**

**drd. Ana-Maria GAJDO**

Facoltà di Scienze Politiche, Sociologia, Comunicazione (Dipartimento di Scienze Politiche, Corso Storia dell'Europa), Sapienza Università di Roma (Italia)

ana-maria.gajdo@uniroma1.it

### **Abstract**

*The outbreak of the Arab revolts<sup>1</sup> of 2010 – 2011, in MENA<sup>2</sup>, brought an unprecedented protest movement on March 15, 2011, in Syria. While in other countries the Arab Spring meant the beginning of democratization process, Syria has been caught in a bloody civil war, with unexpected effects even for the international policy analysts. President Bashar Al-Assad manages to control a part of the country, while the rest of it is „split” between „rebel forces”. Arab Spring meant also an Islamic Awakening, including the proclamation of the Caliphate, on the current territory of Syria and Iraq. In this context, Europe has to face new security challenges.*

**Keywords:** Arab Spring, Civil War, Islamic Awakening, Terror, Dictatorship.

### **1. Primăvara Arabă – cauze generale și contextul izbucnirii revoluțiilor.**

După anul 2010, o mare parte a țărilor din MENA a început un proces de transformare politică, socială, economică, schimbări care au

---

<sup>1</sup> Researchers have not reached a consensus: the Arab Spring events are defined as popular uprisings and sometimes as revolutions. The distinction is important when we talk about the structure of Muslim society.

<sup>2</sup> MENA is the term for the Middle East and North Africa (see World Bank definition at: <http://www.worldbank.org/en/region/mena/overview#1>), an acronym used in academia, military planning, economic literature. The countries included in MENA are, in alphabetical order: Algeria, Bahrain, Egypt, UAE, Jordan, Iraq, Iran, Kuwait, Lebanon, Libya, Morocco, Oman, Palestine, Qatar, Saudi Arabia, Syria, Tunisia, Yemen.

provocat Europa ca și alți actori politici internaționali în a formula răspunsuri geopolitice, mai mult sau mai puțin adecvate. MENA a fost cuprinsă de un val de revoluții, pe care media occidentală ca și mediul academic le-a denumit generic Primăvara Arabă. Patru regimuri autoritare au căzut în urma valului revoluționar: al lui Ben Ali în Tunisia (17 decembrie 2010), al lui Hosni Mubarak, în Egipt (11 februarie 2011), Gaddafi, Libia (23 august 2011) și Saleh, Yemen (23 noiembrie 2011). Primăvara Arabă a atins și alte țări: Maroc, Algeria, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Regatul Hașemit al Iordaniei, teritoriile palestiniene, Bahrain, Irak, Kuweit, Liban și Oman. În acestea, liderii fie au adoptat urgent reforme cerute de cetățeni (Maroc, Iordania) și protestele au luat, astfel, sfârșit, fie revoluțiile au fost reprimare violent (Bahrain). Siria însă, este un caz aparte: Primăvara Arabă a fost violent reprimată și s-a transformat în război civil, populația este prinsă între un regim dictatorial și amenințarea unor grupări mai degrabă teroriste decât politice, de opoziție, și nici marii actori politici internaționali nu au o soluție de stabilizare sau normalizare a situației prea curând. Siria a cunoscut o divizare teritorială în interiorul granițelor, mai mult sau mai puțin recunoscută de autorități. Situația s-a complicat și mai mult în vara anului 2014, când gruparea extremistă ISIL- Statul Islamic în Levant și Irak, cunoscută și ca ISIS – Statul Islamic în Irak și Siria (în titulatura apare Siria sau al-Sham, veche denumire a unei provincii siriene) a cucerit părți importante din teritoriile celor două țări, controlează resurse importante și a declarat reinstaurarea Califatului.

Deși se consideră că au existat cauze generale, comune, ale revoluțiilor arabe, cum ar fi: șomajul în rândul tinerilor, încălcarea unor drepturi fundamentale, corupție, etc., Andrea Margelletti<sup>3</sup> arată că în fiecare țară Primăvara Arabă a avut un element central: în Tunisia a prevalat caracterul social creat de criza economică; în Egipt revoltele au avut caracter politic și s-au îndreptat în mod direct asupra regimului Mubarak; în Libia a fost o revoltă tribală și separatistă contra regimului Gaddafi. De asemenea, într-un articol din iunie 2011, apărut la câteva luni de la declanșarea revoluțiilor arabe, Giordano Altarozzi afirma că „în ciuda

---

<sup>3</sup> Andrea Margeletti, „Introduzione” la *Atlante Geopolitico del Mediterraneo 2013*, Francesco Anghelone, Andrea Ungari (coord.), Istituto di Studi Politici S. Pio V, Roma, 2012, pp. 8-9.

*impactului evident asupra evoluției sistemului internațional, cauzele noului proces revoluționar, care include aceste regiuni, sunt predominant interne*”<sup>4</sup>. Primăvara Arabă, însă, a coagulat toate forțele în jurul unui singur țel: acela de a pune capăt dictaturilor, fără a afirma neapărat și dorința de democratizare.

În ceea ce privește răspunsul comunității internaționale la criza creată de Primăvara Arabă, acesta a fost nuanțat de la o țară la alta, chiar și în interiorul Uniunii Europene, în funcție de interesele proprii fiecărei țări. De exemplu, Franța lui Sarkozy și Italia lui Berlusconi, aveau relații privilegiate cu Gaddafi, existând chiar și o viziune separată de cea a UE a țărilor europene mediteraneene în problema MENA: Franța a propus încă din 2007 o Uniune pentru Mediterana, „o formă de cooperare instituționalizată și structurată”<sup>5</sup>, un program de dezvoltare economică, culturală, socială, asistență și solidaritate în cazul producerii unor catastrofe naturale. „De fapt, Franța, Italia, Spania, și Marea Britanie fac parte dintr-un grup de țări din UE cele mai implicate în evoluția Primăverii Arabe. Aceste patru țări susțin interesele SUA și politicile acestora în Primăvara Arabă, dar interesele lor naționale în Mediterana, precum și capacitățile lor au fost și sunt foarte diferite”<sup>6</sup>.

Analizii politicii externe a SUA pentru Orientul Mijlociu arată dublul discurs american: pe de-o parte sunt invocate drepturile omului, democrația, pe de altă parte sunt tolerate acțiunile unor guverne, îndreptate împotriva propriilor popoare. Dacă SUA au susținut „tendențele de democratizare” din Egipt și Libia, în schimb „au închis ochii” atunci când Revoluția Perlelor din Bahrain a fost violent reprimată. Bahrainul „este excepția cea mai flagrantă a poziției în general binevoitoare a lui Obama

---

<sup>4</sup> Giordano Altarozzi, „Analisi di due processi rivoluzionari: dalle rivoluzioni del 1989 alla Rivoluzione dei Gelsomini”, *Focus- Rivista di Studi Politici*, S. Pio V. N. 2/2011 - Anno XXIII - Aprile/Giugno, Roma, p. 9.

<sup>5</sup> Cf. Alessandra Mignolli, Daniela Vitiello, „L’Unione Europea, il sistema Schengen e le migrazioni via mare”. Considerazioni in merito al recente „Caso Lampedusa” în *Atlante (...)2013 cit.* p. 43.

<sup>6</sup> Roberto Aliboni, „A Transatlantic Perspective on the European Union and the United States in North Africa Strategic Transitions, Perceptions, and Policy Responses”, în *Mediterranean Paper Series 2012*, The German Marshall Fund of the United States, IAI - Istituto Affari Internazionali, Roma, 2012, p. 9.

cu privire la demonstrații Primăverii Arabe”<sup>7</sup>. Kenneth Roth consideră că administrația SUA valorizează mai degrabă relația cu Arabia Saudită ca și menținerea bazei din Bahrain pentru a cincea flotă navală americană, decât drepturile cetățenilor din Bahrain.

Încă din 2012 au existat semnale privind „incapacitatea sau refuzul marilor puteri de a-și asuma noi riscuri pentru a ajuta la gestionarea zonelor fierbinți” care „va duce la tulburări și mai puternice în Orientul Mijlociu (...) După Primăvara Arabă, SUA se află în fața unei lipse de influență fără precedent în Orientul Mijlociu”<sup>8</sup>. În strânsă relație cu SUA, alți doi actori politici importanți au avut un rol important în derularea evenimentelor premergătoare și ulterioare Primăverii Arabe: Arabia Saudită și Qatarul. Deși cele două monarhii nu susțin mișcările de democratizare „acasă” s-au implicat activ în țările cuprinse de revoluții, în 2011. În afara investițiilor făcute de Qatar în țările cuprinse de revoluții, puternicul post de televiziune Al Jazeera este considerat „o armă majoră în politica externă din Qatar”<sup>9</sup>, reporterii acestei televiziuni fiind cei care au transmis atât imaginile revoluțiilor cât și chemările la proteste. Postul TV susține prin politica sa editorială grupări politice islamiste, cum este Frăția Musulmană.

## **2. Siria, profil de țară. Scurtă incursiune în istorie.**

Republica Arabă Siriană este o republică semi-prezidențială. Bashar Al-Assad este președintele republicii din anul 2000. A candidat din nou în vara anului 2014, într-un proces electoral catalogat de principalii săi opozanți ca și de media occidentală drept o „caricatură”. Cei peste 21 de milioane de locuitori sunt de etnii diferite (arabi-82%, kurzi-7,3%, armeni-

---

<sup>7</sup> Kenneth Roth, director executiv al Human Rights Watch, „Renunțați la acești opt aliați indezirabili!”, *Foreign Policy România*, ianuarie-februarie 2013, p. 16.

<sup>8</sup> \*\*\*, „Cele mai mari 10 RISCURI care amenință lumea în 2012”, *raport al Institutului Pentru Cercetări Politice*, disponibil la: <http://www.icp.org.ro/stiri/cele-mai-mari-10-riscuri-care-ameninta-lumea-2012.htm>, accesat la 15 septembrie 2014.

<sup>9</sup> Patrick Schulze-Heil, „Qatar: An Economic and Religious Offensive”, *Monde Arabe*, 28.06.2012, disponibil la: <http://monde-arabe.arte.tv/en/qatar-an-economic-and-religious-offensive/>, accesat la 1 octombrie 2014.

2,7%, alte etnii- 3,8%), confesiuni diferite (musulmani sunniți<sup>10</sup>-74%, musulmani šiiti- 12%, creștini-5,5%, druzi<sup>11</sup>-3% ca și alte confesiuni - 5,5%) și vorbesc o multitudine de limbi și dialecte (arabă- limba oficială, aramaică, armeană, cercheză și kurdă)<sup>12</sup>. Acest mozaic de etnii și confesiuni joacă un rol important în evoluția evenimentelor din Siria, după cum vom vedea.

De asemenea, derularea evenimentelor actuale își are rădăcini în istorie, puterile europene pe de-o parte și puterile din regiune, pe de altă parte, revendicând roluri importante în viața politică, economică, socială și culturală a Siriei.

### **2.1. Siria, o veche dispută între puterile europene**

Încă din 1516 Siria a fost guvernată de Imperiul Otoman, dar contactele directe cu autoritățile centrale au fost limitate. Puterile europene, precum Franța și Rusia au cerut în secolele XVI, respectiv XVIII, dreptul de a proteja creștinii catolici/ortodocși din acest areal. Crearea Libanului în 1861 are astfel legătură cu intervenția puterilor europene care au cerut Imperiului Otoman desprinderea acestuia din Siria, în urma reprimării unor revolte ale maroniților. În aceste condiții, Franța a acaparat treptat administrația Libanului. Primul Război Mondial a făcut din Siria, din nou, teatrul de confruntări ale marilor puteri europene. Marea Britanie susținea mișcarea naționalistă arabă pentru a slăbi puterea Imperiului Otoman. Hussein, „*sharif al Meccăi (...) apărător al Locurilor Sfinte și descendent al Profetului*”<sup>13</sup>, capul familiei hașemite, susținut de britanici, a declanșat o

---

<sup>10</sup> Șiismul a apărut încă de la începuturile Islamului și se referă la Partizanii (Shia) ginerelui Profetului, Ali. Șiiți consideră că imami legitimi sunt doar descendenții lui Ali. Contrar sunnismului, există un cler însărcinat cu interpretarea doctrinei. Sunnismul reunește credincioșii care se recunosc în sunna- ansamblul tradițiilor coranice, cf. Francois Massoulie, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Colecția Secolul XX, Editura BIC ALL, București, 2003, p. 41.

<sup>11</sup> Druzi sunt adepți ai unei religii sincretice cu o componentă preponderent musulmană. Sunt considerați mai apropiați de alawiți și ca atare s-au bucurat de protecția regimului Assad, cf. Gianmarco Volpe, „La Siria oggi”, în *Atlante Geopolitico del Mediterraneo 2014*, Francesco Anghelone, Andrea Ungari (coord.), Istituto di Studi Politici S. Pio V, Danews Editrice, Roma, 2014, p. 306.

<sup>12</sup> Cf. *Atlante (...)2014 cit.*, p. 286.

<sup>13</sup> cf. Francois Massoulie, *op.cit.*, p. 23.

revoltă anti-otomană în 1916. Fiul său, Faysal a intrat triumfător în Damasc în octombrie 1918 și în calitate de Guvernator militar și-a asumat conducerea Siriei, cu excepția zonelor controlate de francezi. În iulie 1919 Congresul General Sirian a declarat Siria liberă și suverană, iar Faysal a devenit în 1920 Rege al Siriei. Puterile europene, respectiv Franța și Marea Britanie, dar și evreii din Palestina, nu doreau o Sirie independentă. În aceste condiții, cele două puteri aliate au semnat celebrul acord secret Sykes-Picot: Franța controla Siria și Libanul, iar Marea Britanie, Transiordania și Irakul, deși britanicii promiseseră crearea unui regat arab. Cele două puteri au tranșat în acest acord și problema Palestinei. Nici sub mandatul francez, Siria nu a avut liniște: în încercarea de a slăbi naționalismul arab, Franța a gândit o serie de divizări teritorial-etnice. Revoltele naționaliștilor sirieni și ripostele francezilor au continuat până în preajma celui de-al Doilea Război Mondial. Franța lui Charles de Gaulle a permis în 1943 alegerea unui Parlament sirian, iar în 1944 Uniunea Sovietică a recunoscut suveranitatea Siriei, urmată de Statele Unite și Marea Britanie. Siria a devenit membru fondator al Națiunilor Unite în 1945 și al Ligii Arabe. Abia după un an Franța a abandonat orice pretenție în Siria, care a devenit independentă în 17 aprilie 1946. Conflictele cu recent creatul stat Israel (1948), loviturile de stat succesive, a făcut în anii '50 și '60 din Siria o țară instabilă și au apropiat-o ideologic de Uniunea Sovietică, afirmându-se pe scena politică internă Partidul pan-arab Ba'ath. În acest context militarul Hafez Al-Assad, membru moderat ba'athist a ajuns la putere, în urma unor lovituri de stat și a condus Siria din anii '70 și până în 2000.

Odată cu preluarea puterii, Hafez Al-Assad a realizat faptul că un conglomerat de religii și etnii necesită menținerea unei balanțe, a unui echilibru care să îi permită să guverneze Siria. Astfel încât, conform Constituției din 1973, Islamul nu a fost menționat ca religie de stat, în ciuda faptului că exista o majoritate sunnită. *„Partidul Ba'ath, fondat de un musulman sunnit și un creștin ortodox grec, considera Islamul mai mult „o credință culturală împărtășită decât o forță conducătoare (...) Constituția mai prevedea că economia este „socialistă, planificată”*<sup>14</sup>

După moartea lui Hafez, funcția a fost preluată de fiul acestuia,

---

<sup>14</sup> Lin Nouheihed, Alex Warren, *The Battle for Arab Spring- Revolution, Counter-Revolution and the Making of a New Era*, update edition, Yale University Press, New Haven and London, 2013, p. 216.

Bashar Al-Assad. Este importantă afilierea familiei Assad la ramura alawită<sup>15</sup> și crearea unei axe šiite Iran-Damasc- Hezbollahul libanez, fapt care a făcut din Siria „o țară extremistă” în ochii Occidentului și declararea acesteia de către administrația lui George W. Bush ca făcând parte din „axa răului”<sup>16</sup>. Hafez Al-Assad a folosit trei elemente pentru a se menține la putere, elemente „moștenite” și de Bashar: „*un complex de securitate militară, aparatul de partid ba’athist și o nouă elită, alawită*”<sup>17</sup>.

Bashar a preluat un stat autoritarist de la tatăl său, cu o economie stagnantă, o corupție persistentă și opresiune politică – un stat *mukhabarat*<sup>18</sup>, adică dominat de aparatul securității și militari. Oferta lui Assad era „*mai multă stabilitate cu prețul mai puținei libertăți*”, mai ales că la granițe erau mereu războaie. Bashar a moștenit de la tatăl său – este ceea ce numim ca și în cazul Coreei de Nord și trebuia să devină și în Egipt și Libia, „președinție dinastică”, o modalitate prin care foști dictatori își pregătesc fiii pentru a prelua puterea, aparent prin mijloace legale – o politică externă care să îi permită să își mențină puterea. Cercetătorii spun că este o politică externă a „*răscrucilor*”<sup>19</sup>: Siria era aproape de Iran, dar nu întorcea spatele Europei; păstra speranțele de pace cu Israelul, fără a avea un tratat, dar încuraja Hezbollahul šiit libanez și anumite grupări palestiniene; făcea schimburi de informații cu Washingtonul în ceea ce privea militanții islamiști, dar facilita și insurgența post Saddam în Irak. Poate tocmai de aceea marile puteri nu au știut ce carte să joace odată cu declanșarea Primăverii siriene.

Pentru că am menționat că istoria a jucat mereu un rol important în această zonă pentru modelarea prezentului, este momentul să amintim că

<sup>15</sup> Alawiții sau alauții sunt o comunitate šiită răspândită în Siria și Liban. Secta alawită a apărut în secolul al IX-lea, când clericul šiit Ibn Nussair s-a declarat Bab, adică Poarta spre Adevăr, titulatură-cheie šiită. În locul formulei de credință „nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mohammad este Profetul Său”, alawiții susțin că „nu există altă divinitate decât Allah, iar Salman este Poarta spre Adevăr”. Sunt considerați schismatici. Cf. Dumitru Chican, *Mic lexicon al Orientului Mijlociu –Istorie, conflicte, politică, religii, valori și concepte*, Editura Proema, Colecția Arabă, Baia-Mare, 2011, p. 19.

<sup>16</sup> Cf. Francesco Anghelone, „Siria-La Storia”, în *Atlante(...)2014 cit.*, p.296.

<sup>17</sup> Lin Nouheihed, Alex Warren, *op.cit.*, p. 215.

<sup>18</sup> Cf. David W. Lesch, *Syria -The fall of the House of Assad*, New Update Edition, Yale University Press, New Haven and London, 2012/2013, p. 5.

<sup>19</sup> Lin Nouheihed, Alex Warren, *op.cit.*, p. 223.



Siria nu are nici acum un tratat de pace cu Israelul, deși au semnat un acord de încetare a focului după războiul pentru recucerirea înălțimilor Golan, în 1973. De asemenea, Siria a considerat tot timpul Libanul „o provincie a sa”<sup>20</sup> și ca atare a desfășurat trupe în 1976, în timpul războiului civil din Liban, unde au rămas pentru aproape trei decenii. În acest timp, regimul sirian a cultivat Hezbollahul pentru a lupta împotriva Israelului, ca și pentru a nu permite crearea unui stat islamic (sunnit) libanez.

După preluarea puterii, Bashar Al-Assad a adus o deschidere economică, culturală și socială: a permis mai multă libertate politică și a media și a ridicat starea de urgență instaurată încă din 1963. În 2000 a permis accesul la Internet. Dar chiar și cu aceste măsuri, libertatea de exprimare era aproape inexistentă: „Siria ocupa mizerabilul loc 173 din cele 178 de țări, în Press Freedom Index, în 2010, realizat de Reporteri Fără Frontiere”<sup>21</sup>. Se spune că în timpul regimului lui Hafez Al-Assad nu exista nici măcar un ATM în Siria, dar Bashar a deschis băncile, turismul a înflorit – 8,5 milioane de străini au vizitat Siria în 2010<sup>22</sup>. În ciuda reformelor adoptate, regimul său a rămas una din cele mai autoritare dictaturi din Orientul Mijlociu.

### **3. Primăvara siriană**

O mișcare de protest fără precedent a început în 15 martie 2011 în Siria, precedată de un apel lansat pe o pagina de Facebook, „Revoluția siriană împotriva lui Bashar Al-Assad 2011”<sup>23</sup>, în care se încurajau manifestările pentru „o Sirie fără tiranie, fără lege de urgență și fără tribunale excepționale”<sup>24</sup>. Daraa, oraș reședință de district de lângă granița cu Regatul Hașemit al Iordaniei a fost primul cuprins de febra revoluției. Manifestările în stradă s-au extins și au cuprins întreaga țară, dar au fost violent reprimare de autorități. Chiar dacă cei care au scris primele mesaje anti-Assad pe zidurile școlilor au fost copii, securitatea siriană nu a avut nici

---

<sup>20</sup> *Ibidem*, p. 217.

<sup>21</sup> *Ibidem*, p. 219.

<sup>22</sup> *Ibidem*, p. 220.

<sup>23</sup> <https://ar-ar.facebook.com/Syrian.Revolution>

<sup>24</sup> Rodica Binder, „Siria în stare de asediu”, *Deutsche Welle*, 25.04.2011, disponibil la: <http://www.dw.de/siria-%C3%AEn-stare-de-asediu/a-15028273>, accesat la 10 septembrie 2014.



o reținere în a-i aresta și tortura. La sfârșitul lunii martie 2011, revoluția a cuprins Damascul și până la sfârșitul aceluiași an mai multe orașe siriene erau în plină revoltă.

Din nou, ne întoarcem la istorie și la mozaicul de etnii: kurzii din Siria au fost marginalizați în timpul dictaturii casei Assad, mulți kurzi refugiați din Turcia neavând cetățenie siriană și fiind, practic, „stateless”<sup>25</sup>. Kurzii din Siria nu aveau drepturi culturale sau lingvistice și autoritățile siriene au predat turcilor mai mulți lideri importanți ai PKK. Ca atare, în 2012, kurzii au ales să se revolte împotriva regimului Assad. De asemenea, islamismul sunnit a văzut în Primăvara Arabă momentul oportun pentru a se afirma. Creștinii au trăit în armonie cu celelalte confesiuni, cu o relativă protecție a guvernului, astfel încât nu erau foarte hotărâți în a se alătura, inițial, protestelor.

Bashar Al-Assad a început din anul 2012 o campanie de „pedepsire” în masă a populației cu bombardamente aeriene. În 2013 au fost folosite rachete balistice pentru a ataca districte rezidențiale din Aleppo, atacuri clasificate de comunitatea internațională drept crime de război. „*La aceste concluzii au ajuns și cancelariile străine după ce în august 2013 în Damasc au fost folosite arme chimice*”<sup>26</sup>.

Nu există un număr real al celor morți, dar în 2014 sunt estimați la peste 150.000 și 9 milioane de sirieni sunt refugiați (3 milioane în alte țări) sau strămutați în alte zone din Siria, conform datelor Agenției pentru Refugiați a Națiunilor Unite - UNHCR<sup>27</sup>. Înaltul Comisar al ONU pentru Refugiați, Antonio Guterres, a numit situația din Siria „*cea mai gravă urgență umanitară a erei noastre*”<sup>28</sup>.

Principalele cauze ale izbucnirii revoluției în Siria au fost o combinație de factori: șomaj în rândul tinerilor, criză economică, echilibru politic precar, „dictatura” militarilor alawiți apropiați ai regimului lui Bashar Al-Assad asupra vieții politice și controlul asupra principalelor

---

<sup>25</sup> Lin Nouheihed, Alex Warren, *op.cit.*, p. 232.

<sup>26</sup> Georg Meyr, *Siria, un inverno arabo*, Panozzi Editore Rimini, Italia, 2013, p. 33.

<sup>27</sup> \*\*\*, „Syria Regional Refugee Response”, *raport UNHCR*, disponibil la: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, accesat la 2 octombrie 2014.

<sup>28</sup> Citat în articolul „Siria: allarme dell’ONU, “oltre tre milioni di rifugiati”, *MediArabe.info*, 29 august 2014, diponibil la: <http://www.mediarabe.info/spip.php?breve25230>, accesat la 1 octombrie 2014.

resurse economice. „Teoretic, Siria este o republică parlamentară care recunoaște principiul separării puterilor în stat. Puterea executivă este exercitată de Președintele Republicii, care poate iniția propuneri legislative, dă decrete, poate amenda Constituția, numește Cabinetul și funcționarii din armată, armată care poate decreta „starea de urgență” și suspenda astfel toate garanțiile constituționale și drepturile”<sup>29</sup>.

Regimul dictatorial sirian nu recunoaște multipartidismul și nici competiția electorală liberă. „Conform Constituției, unicul partid permis este partidul Ba'ath”<sup>30</sup>. În acest fel, familia Assad a controlat direct accesul în, respectiv funcționarea, aparatului birocratic al partidului-stat.

### **3.1. Un nou Război Rece? Poziția actorilor politici internaționali**

Siria a devenit, imediat după înăbușirea primelor proteste subsumate Primăverii Arabe, teatrul unui război civil între forțe religioase diferite, în primul rând. Minoritatea alawită susținută de Iranul šiit și de Hezbollah se confruntă cu o majoritate sunnită. Teheranul vede în Siria un aliat vital în a-și menține influența în Orientul Mijlociu, în comunicarea cu Hezbollah și Hamasul palestinian. De cealaltă parte, Arabia Saudită și Qatarul susțin „forțele rebele” sunnite fără însă a susține ideile lor de democratizare, care le-ar putea aduce probleme „acasă”. Arabia Saudită și Qatarul sunt exact contraponderă la influența Teheranului. În Doha (Qatar) s-a constituit în noiembrie 2012 Coaliția Națională Siriană a forțelor de opoziție și revoluționare. Coaliția este recunoscută de multe țări europene și din MENA drept „reprezentantă legitimă a poporului sirian”. Cu toate acestea, Coaliția este contestată datorită ineficienței sale, chiar din interiorul forțelor rebele siriene. Încă din 2011 Qatarul și-a retras ambasada din Damasc, urmat de Arabia Saudită, Bahrain și Kuweit astfel încât „mai multe state arabe au devenit vocale și au cerut o intervenție străină în Siria”<sup>31</sup>. Forțele rebele siriene, atât de des citate de media, dar foarte rar identificate, sunt reunite sub egida Free Syrian Army și adună luptători din toate țările arabo-musulmane, cărora li s-au alăturat vest-europeni și cetățeni americani. Este partea armată a Coaliției. Încă de la începutul Primăverii Siriene au apărut și

---

<sup>29</sup> Cf. Gianmarco Volpe, *op.cit.*, p.297.

<sup>30</sup> *Ibidem*, p.298.

<sup>31</sup> Lin Nouheihed, Alex Warren, *op.cit.*, p. 236.

forțe extremiste cum ar fi Frontul Al-Nusra, considerat parte a filialei irakiene a Al Qaeda. „Rebelii” au reușit în 2013 să preia controlul în Aleppo, „inima economică a țării”<sup>32</sup>

În conflictul sirian s-au conturat deja două „tabere” ale actorilor politici: monarhiile arabe sunt aliatele Statelor Unite, în timp ce Rusia lui Putin și-a declarat clar susținerea față de regimul lui Bashar Al-Assad și față de Iran. Este, probabil, un nou Război Rece având în vedere și criza din Ucraina care a polarizat Europa pe de-o parte și țările MENA, pe de alta. În termenii unui Război Rece doar al lumii arabo-musulmane (asta pentru că Iranul nu este o țară arabă, dar este o țară musulmană, șiiită) apare relația Arabia Saudită-Iran. „*Ca și Washingtonul și Moscova în zilele Războiului Rece, Iran, și Arabia Saudită nu s-au confruntat niciodată direct. Dar, ca și confruntarea ideologică între SUA și URSS, conflictul religios dintre șiiți și sunniți, care se află la conducerea celor două țări a dus la confruntări sângeroase în altă parte: Liban, Irak, Siria, Yemen, Bahrain*”<sup>33</sup>.

În ceea ce privește atitudinea SUA față de criza din Siria, David Rothkopf<sup>34</sup> susține că administrația Obama a avut, dincolo de un discurs dur, reacții întârziate – nu se dorea repetarea greșelilor administrației Bush în Irak - sau chiar a dat dovadă de indecizie, la care se adaugă „greșeli diplomatice”, cum ar fi spionarea aliaților europeni (Germania) și care, astfel, au devenit reticenți față de cererile SUA. Acum SUA se confruntă cu o deficiență majoră: „*Statele Unite au orice tip de putere în cantități mari, cu excepția uneia: legitimitatea (...) care permite stabilirea agendei*”<sup>35</sup>. Nu este de ajuns doar sprijinul umanitar acordat civililor din Siria, susținerea opoziției regimului Assad, cererile ca Siria să renunțe la arsenalul chimic sau raidurile aeriene împotriva ISIS. Ezitățile sunt explicabile însă: mai multă susținere față de opoziția lui Assad ar fi putut însemna încurajarea

<sup>32</sup> Cf. Gianmarco Volpe, *op.cit.*, p. 300.

<sup>33</sup> Ugo Tramballi, „Le periferie della grande guerra contro il califfato”, *Affari Internazionali - Rivista online di politica, strategia ed economia*, 7 octombrie 2014, disponibil la: <http://www.affarinternazionali.it/articolo.asp?ID=2827>, accesat la: 10 octombrie 2014.

<sup>34</sup> David Rothkopf este CEO și editor Foreign Policy Group. Articolul „Încă sunteți o superputere”, publicat de Foreign Policy România, în numărul din octombrie-noiembrie 2014, pp.60-65, constituie un preambul al cărții sale *National Insecurity: American Leadership in an Age of Fear*, volum care urmează să apară în acest an.

<sup>35</sup> Fareed Zakaria, *Lumea Postamericană*, Editura Polirom, Iași, București, 2009, p. 215.

mișcărilor jihadiștilor.

Primăvara Siriană transformată acum în războiul dintre regimul Assad și „rebeli”, la care se adaugă conflictul „Irak plus Siria” împotriva ISIS afectează însă și alte țări considerate „pe marginea prăpăstiei: Turcia, Iranul și Israelul”<sup>36</sup>

Turcia, membră NATO, dar care pare departe acum de a deveni membră UE, are aproape 900 de km de graniță comună cu Siria și se confruntă cu noi vulnerabilități care îi amenință securitatea: crearea unui stat kurd, încurajat și de politica de înarmare a acestora de către puterile europene (Germania)<sup>37</sup> pentru a face față ISIS. În plus, pe teritoriul Turciei se află peste 1 milion de refugiați sirieni, cf. datelor UNHCR<sup>38</sup> din septembrie 2014. Turcia a devenit, de-a lungul celor trei ani de la izbucnirea Primăverii siriene, dintr-un aliat, un adversar al Siriei.

Francois Masoullie susține că „*existența Israelului în inima Orientului Mijlociu polarizează cea mai mare parte a conflictelor din regiune*”<sup>39</sup>. În cazul Primăverii Siriene, poziția Israelului este complicată și privește mai degrabă problemele de securitate: intervențiile diplomatice sunt marginale, dar începând cu 2013 forțele armate israeliene au executat trei raiduri aeriene în Siria și au avut ca țintă „*un centru de cercetări militare din Damasc unde suspectau că se produc și depozitează arme chimice; un convoi care transporta rachete antiariene SA-17 destinate cel mai probabil Hezbollahului libanez; un depozit de arme din interiorul aeroportului din Damasc unde se credea că au fost depozitate rachete balistice Fateh-110, abia sosite din Iran și destinate Partidului lui Dumnezeu din Liban*”<sup>40</sup>. Cu toate acestea, Israelul încearcă să se situeze în afara conflictului: „*Numai eșecul negocierilor privind problema nucleară iraniană ar putea împinge*

---

<sup>36</sup> Ugo Tramballi, *cit.*

<sup>37</sup> „*Consiliul de miniștri condus de Angela Merkel a decis să le livreze arme luptătorilor kurzi din nordul Irakului. Aceștia vor primi 16.000 de arme automate de tip G3 și G36, 8.000 de pistoale, 10.000 de grenade de mână, 240 de arme antitanc portabile, 30 de arme antitanc tip Milan cu 500 de rachete și vehiculele aferente*”, „Arme germane pentru kurzii irakieni”, *Deutsche Welle*, 1 septembrie 2014, disponibil la: <http://www.dw.de/armes-germane-pentru-kurzii-irakieni/a-17893258>, accesat la 1 octombrie 2014.

<sup>38</sup> Date disponibile la: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>, accesat la 10 octombrie 2014.

<sup>39</sup> Francois Massoullie, *op.cit.*, p. 49.

<sup>40</sup> Cf. Gianmarco Volpe, *op.cit.*, p.302.

*Israel să cadă direct în câmpul de luptă”<sup>41</sup>*

În prezent, analiștii politici internaționali nu văd o soluție concretă și imediată la criza siriană. Au fost adoptate sancțiuni politice, economice împotriva regimului Assad din partea UE și SUA. UE a încercat să intervină cu resurse financiare pentru a răspunde crizei umanitare din Siria și în ianuarie 2013 Comisia Europeană a declarat că va susține Siria cu peste 265 milioane de euro plus contribuții ale statelor, ajungându-se la 453 milioane de euro. De asemenea, a fost introdusă de către Consiliul European o „derogare” parțială a embargoului economic ca și a celui pentru furnizarea de arme către Coaliția Națională Siriană<sup>42</sup>. În iunie 2013, Egiptul a anunțat întreruperea relațiilor diplomatice cu Siria<sup>43</sup>. S-a încercat o soluție diplomatică, Geneva 1 și Geneva 2 (în 2014), unde forțele de opoziție siriene și regimul Assad ar fi trebuit să negocieze reforme și încetarea războiului civil, sub auspiciile ONU. Până în acest moment (octombrie 2014) nu s-a ajuns la un acord și ONU a prevăzut o nouă întâlnire.

Rusia, însă, se opune oricărei intervenții occidentale în Siria, inclusiv în Consiliul de Securitate al ONU, deși se teme la rândul ei, de terorismul cu fundamente islamice. Sunt interese strategice, menționează analiștii politici italieni: „*Interesele strategice ale Moscovei în regiune (...) sunt legate de unica bază navală rusă din Mediterana, la Tartus*”<sup>44</sup>. Mai mult, Siria a avut încă din anii '50 relații speciale cu Rusia. La acea dată, SUA se temeau de o expansiune comunistă în Orientul Mijlociu, dar Egiptul lui Nasser era favorabil URSS (amintim că Egiptul și Siria au format timp de 3 ani Republica Arabă Unită). În plus, Partidul Ba'ath a ajuns la putere în Siria în 1963, ceea ce a impulsionat URSS să intervină în Orientul Mijlociu. Alianța Siria-Rusia s-a consolidat chiar și după venirea la putere a lui Hafez Al-Assad, mai ales când a devenit foarte virulent conflictul arabo-israelian. URSS a susținut Damascul în Războiul de Yom Kippur din 1973, la nivel militar și diplomatic pentru a obține încetarea focului cu ajutorul ONU. În anii '80 parteneriatul URSS – Siria a fost consolidat printr-un tratat de

<sup>41</sup> Ugo Tramballi, *cit.*

<sup>42</sup> Georg Meyr, *op.cit.*, pp. 43-44.

<sup>43</sup> \*\*\*, „Egypt Cuts Diplomatic Ties with Syria”, 15.06.2013, *Al-Jazeera*, disponibil la: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/201361519182028756.html>, accesat la 8 septembrie 2014.

<sup>44</sup> Cf. Gianmarco Volpe, *op.cit.*, p.300.

prietenie și cooperare inclusiv prin furnizarea de armament către Siria. Un gazoduct leagă și mai tare prietenia ruso-siriană actuală. „*De fapt, Rusia vrea ca Occidentul să îi recunoască rolul în Orientul Mijlociu. Diferența dintre Primăvara Arabă din Siria și alte țări este intervenția rusă*”<sup>45</sup>.

### **3.2. „Soluția siriană”**

În timp ce unii cercetători, cum ar fi David W. Lesch, văd drept doar o chestiune de timp căderea „casei Assad”<sup>46</sup>, alți cercetători susțin că această „*cale spre un asemenea final este deja mai lungă, mai sângeroasă și mai plină de pericole pentru Siria și toți vecinii ei*”<sup>47</sup>. Există și scenarii conform cărora, în lipsa unei soluții internaționale, regimul Assad s-ar putea reforma. Acest lucru ar însemna oricum că Siria și regimul Assad nu vor mai fi niciodată ca înainte de izbucnirea Primăverii Arabe<sup>48</sup>.

## **4. ISIS și proclamarea Califatului**

### **4.1. „Trezirea islamică”, islamismul și jihadismul**

Primăvara Arabă a însemnat și o „trezire a Islamului”. În toate țările unde dictatorii se temeau de forțele de opoziție cu doctrine cu fundamente islamice, aceste formațiuni au fost interzise, înainte de revoluțiile din 2010-2011. Este cazul Frăției Musulmane din Egipt, dar și din Siria. În Egipt, Frăția Musulmană s-a aflat la putere în urma Primăverii Arabe. Dar în urma instalării actualului președinte, Sisi (considerată de unele țări, cum ar fi Turcia, o lovitură de stat), Frăția, inclusiv Partidul Justiției și al Dreptății, au fost declarate, din nou, ilegale și, mai mult, Frăția este considerată acum o formațiune teroristă<sup>49</sup>.

Fără a insista foarte mult asupra termenului de islamism și a

---

<sup>45</sup> Georg Meyr, *op.cit.*, p. 37.

<sup>46</sup> David W. Lesch, *op.cit.*

<sup>47</sup> Lin Nouheihed, Alex Warren, *op.cit.*, p. 216.

<sup>48</sup> David W. Lesch, *op.cit.*, pp. 264-267.

<sup>49</sup> Jason Szep, Shadi Bushral, „Egypt Says Coalition Must Battle ISIS and Other Terrorist”, *Reuters* citat de *The Daily Star Lebanon*, septembrie 2014, disponibil la: <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2014/Sep-14/270602-egypt-says-coalition-must-battle-isis-and-other-terrorists.ashx#axzz3FtjIHaNZ>, accesat la 3 octombrie 2014.

numeroaselor sale forme de manifestare, precizez doar că acesta ar însemna „religie este tradusă în politică”. „Allah este țelul nostru, Profetul este modelul nostru; Constituția și Legea noastră este Coranul, războiul sfânt este calea pe care mergem, iar martiriul ne este cea mai arzătoare dorință”, sunt principiile doctrinei Frăției Musulmane<sup>50</sup>, prima formă a Islamismului.

*Jihad*<sup>51</sup> ar însemna în primul rând efort de auto-purificare pentru atingerea perfecțiunii, pentru a deveni un bun musulman. Mai înseamnă obligația comunității musulmane de a se apăra de pericolele externe<sup>52</sup>. Termenul a cunoscut o transformare politică și a devenit sinonim cu terorismul cu justificare religioasă.

Ce este ISIS? Al-Dawla al-Islāmiyya, ISIS - Statul Islamic în Irak și Siria, ISIL – Statul Islamic în Siria și Levant<sup>53</sup> sau IS- Statul Islamic este o organizație specială, tocmai prin faptul că se definește drept „stat” și nu „grup”. Dacă am traduce din limba arabă exact termenul de „al- Dawla”, acesta are înțelesul de „țară”, se referă și la o anumită întindere teritorială, dar și la o denumire oficială a unei țări, de aceea este preferată traducerea prin termenul de „stat”.

ISIS este cunoscută pentru violența extremă îndreptată nu numai împotriva regimului lui Bashar Al-Assad sau regimului irakian, ci și împotriva „rebelilor moderați” din Siria. Controlează un teritoriu din Siria și Irak „de mărimea Belgiei”<sup>54</sup>. Promovează un război total în interiorul Islamului ca și împotriva Occidentului și în iunie 2014 a proclamat, pe internet, Califatul.

Termenul de *halifa*, calif, este folosit în Coran în sensul de „responsabil cu aplicarea Legii”<sup>55</sup> și înseamnă succesor al Profetului. Prima oară, rolul de calif a fost asumat de Abu Bakr as-Siddiq (634 e.H.). Cel de-al treilea calif, Abd al-Malik Ibn Marwan (685-705) și-a luat

<sup>50</sup> Cf. Dumitru Chican, *op.cit.*, p. 148.

<sup>51</sup> *Ibidem*, p. 160.

<sup>52</sup> Albert Hourani, *Istoria Popoarelor Arabe*, Editura Polirom, Iași, București, 2010, p. 165.

<sup>53</sup> teritoriile Siriei, Iordaniei, Palestinei, Libanului, Israelului și Ciprului.

<sup>54</sup> Elena Zacchetti, „Che cos'è l'ISIS, spiegato bene”, *Il Post*, 19 iunie 2014, disponibil la: <http://www.ilpost.it/2014/06/19/isis-iraq/>, accesat la 3 octombrie 2014.

<sup>55</sup> Laura Sitaru, *Gândirea politică arabă. Concepte-cheie între tradiție și inovație*, Editura Polirom, Iași, București, 2009, p. 43.



titulatura de *halifat Allah*, „Locțiitorul lui Dumnezeu”<sup>56</sup>. Califul trebuie să administreze în calitate de reprezentant al *dawla* („stat”) relația dintre religie și lume, este garant al legii islamice dar și instrument de exercitare a autorității. „*Sub califi comunitatea din Medina (...) a crescut într-un secol într-un imperiu vast și Islamul a devenit o religie a lumii*”<sup>57</sup>. În concepția lui Bernard Lewis, teoria legilor musulmane prevede un singur stat universal, Casa Islamului<sup>58</sup>, și un singur suveran musulman, califul. Califatul, care a cunoscut și o perioadă „de Aur” în timpul primilor patru califi „ortodocși”, a fost abolit abia în 1924 de către Republica Turcă.

Fanatismul religios al ISIS, decapitățile postate online și alte forme de violență extremă care au rolul de a induce teroarea, sunt considerate a fi „un fapt marginal”: „În schimb, există un conflict în lumea arabo-islamică, cu scopul de a exploata spațiile goale lăsate de distrugerea puterii de stat în țări precum Siria sau Irak”<sup>59</sup>. ONU<sup>60</sup> dar și alte state, precum și presa din întreaga lume au declarat Statul Islamic organizație teroristă. Cercetătorii gândirii politice arabe arată însă că ISIS, ca și orice altă organizație jihadistă, își îndreaptă acțiunile în primul rând asupra musulmanilor, locuitorilor țărilor în care acționează și abia apoi asupra cetățenilor străini. „*Datoria Jihadului (...) este de a distruge tiranul de acasă și prin aceasta să facă posibilă restaurarea unei societăți cu adevărat islamice*”<sup>61</sup>

Roberto Iannuzzi<sup>62</sup> vede în ISIS un simptom și nu cauza situației catastrofale în care se află lumea arabo-musulmană. „*Autoritarismul*

---

<sup>56</sup> *Ibidem*, p. 44.

<sup>57</sup> Bernard Lewis, *Islam in History- Ideas, People and Events in the Middle East*, New Edition, Revised and Explained, Open Court Publishing Company, Illinois, 2002, p. 262.

<sup>58</sup> *Ibidem*, p. 318.

<sup>59</sup> Marco Todarello, „ISIS, Silvia Colombo: «Non è solo guerra santa»”, în *Lettera 43*, 5 septembrie 2014, disponibil la: [http://www.lettera43.it/fatti/isis-silvia-colombo-non-e-solo-guerra-santa\\_43675139959.htm](http://www.lettera43.it/fatti/isis-silvia-colombo-non-e-solo-guerra-santa_43675139959.htm), accesat la 6 octombrie 2014. Silvia Colombo este cercetător la Istituto Affari Internazionali, Roma (Italia), expert în politica Orientului Mijlociu.

<sup>60</sup> \*\*\*, „Security Council concerned about illicit oil trade as revenue for terrorists in Iraq, Syria”, *UN News Centre*, 28 iulie 2014, disponibil la: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48363#.VAjlAxaRYxB>, accesat la 2 octombrie 2014.

<sup>61</sup> Bernard Lewis, *Islam...cit.*, p.379.

<sup>62</sup> Roberto Iannuzzi este cercetător la UNIMED, Unione delle Università del Mediterraneo.

regimurilor arabe, corupția, absența libertății și a justiției sociale, dar, de asemenea, continuele ingerințe externe și conflictele regionale au creat un teren fertil pentru creșterea grupurilor extremiste, cum ar fi IS”<sup>63</sup>. Iannuzzi susține ca fiind viabilă o rezolvare a situației Siriei numai în contextul unor acțiuni diplomatice ale SUA și ale altor actori politici internaționali, care să aducă reforme politice și economice în Orientul Mijlociu, nu doar prin acțiuni militare. „Avioanele americane au efectuat aproape 90 la sută raidurile aeriene împotriva ISIS în timp ce țările arabe și europene, împreună, au efectuat restul de 10 de procente”<sup>64</sup>. „Miza este foarte mare: integritatea teritorială a unor țări cum ar fi Siria și Irak, furnizarea de energie către Occident și stabilitatea politică și economică a planetei”<sup>65</sup>.

Giuseppe Cucchi<sup>66</sup> consideră că lipsa unor conflicte majore în Europa, după Al Doilea Război Mondial a făcut ca țările europene să creadă într-un viitor lipsit de violență, în care să avem nevoie doar de „simulacre de armate”<sup>67</sup> și care să intervină doar în misiuni de menținere a păcii. Acesta adaugă faptul că și SUA au crezut că prin ceea ce se numește *smart strategy* adică strategia administrației Obama de a pune pe umerii aliaților regionali responsabilitatea de a interveni, „fără însă a submina puterea SUA”<sup>68</sup> va funcționa și în cazul conflictelor din Orientul Mijlociu.

Ceea ce este cel mai grav, în ochii guvernelor europene și al SUA, este că printre luptătorii ISIS se regăsesc mii de cetățeni europeni și americani, cei mai mulți musulmani. Temerea este că aceștia vor face ca

---

<sup>63</sup> Roberto Iannuzzi, „I rischi della strategia di Obama contro lo Stato islamico”, *Affari Internazionali - Rivista online di politica, strategia ed economia*, 13 septembrie 2014, disponibil la: <http://www.affarinternazionali.it/articolo.asp?ID=2804>, accesat la 9 octombrie 2014.

<sup>64</sup> \*\*\*, „U.S. dominates military campaign against ISIS”, *Al-Arabyia News*, 7 octombrie 2014, disponibil la: <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2014/10/07/U-S-Air-Force-dominates-campaign-against-ISIS.html>, accesat la 10 octombrie 2014.

<sup>65</sup> Roberto Iannuzzi, *cit.*

<sup>66</sup> Generalul Giuseppe Cucchi a fost reprezentant militar permanent la NATO și UE și consilier militar al președintelui Consiliului de Miniștri.

<sup>67</sup> Giuseppe Cucchi, „Il campanello d'allarme: Grazie, Califfato! Grazie, Califfo!”, *Affari Internazionali - Rivista online di politica, strategia ed economia*, 6 octombrie 2014, disponibil la: <http://www.affarinternazionali.it/articolo.asp?ID=2825#sthash.qIl2jpDK.dpuf>, accesat la 10 octombrie 2014.

<sup>68</sup> *Ibidem*.

acest conflict să nu mai fie „la granițele Europei, ci la noi acasă”<sup>69</sup>.

#### **4.2. Cine sunt europenii jihadiști?**

Cine sunt musulmanii europeni care aleg să lupte în grupări extremiste, în țări cu care nu au aparent nici o legătură? Aceasta este întrebarea care frământă guvernele europene și ale SUA. Nu este o noutate faptul că ISIS recrutează din Europa. Al Qaeda a făcut același lucru. „*Harta de recrutare a Al Qaeda nu corespunde cu cea a conflictelor din Orientul Mijlociu, căci pe ea se găsesc tineri musulmani europeni din generația a doua*”<sup>70</sup>. În fond, ISIS a fost parte a Al Qaeda până când a fost considerată mult prea violentă chiar și pentru aceasta. La sfârșitul anului 2013, liderul Al Qaeda, Zawahiri, a cerut luptătorilor ISIL să stea departe de Siria, pentru că acolo Al Qaeda era deja reprezentată de grupul extremist Jabhat al-Nusra. Al-Baghdadi, liderul ISIL, noul calif, a refuzat acest lucru, iar Al Qaeda s-a dezis public<sup>71</sup> de ISIL.

Doi cercetători renumiți au atras atenția asupra recrutării musulmanilor europeni din a doua sau a treia generație de către grupări extremiste: Olivier Roy și Bernard Lewis. Iar fundamentele unei astfel de alegeri par mai degrabă culturale.

Bernard Lewis explică faptul că până în secolele XVIII -XIX musulmanii nu puteau trăi în alt teritoriu decât cel al Islamului, considerat „teritoriul păcii”. Asta deoarece Europa era Creștinătatea și era numită „teritoriul războiului”. Un musulman nu alegea de bună voie să se stabilească în Europa. Musulmanii au ajuns în Europa pentru locuri de muncă, educație și libertate de expresie, etc. Dar în primul rând se definesc ca musulmani și abia apoi ca fiind sirieni, egipteni, turci. Acest fapt face ca pe teritoriul european să existe comunități musulmane compacte, care trebuie să asigure un mod de viață conform Coranului.

Olivier Roy susține că fundamentalismul islamic este rezultatul unei „deprivări teritoriale” a Islamului și că „*asumarea identității islamice la generația a doua sau a treia de imigranți din statele occidentale, care și-au format personalitatea în afara cadrului cultural*

---

<sup>69</sup> *Ibidem*.

<sup>70</sup> Olivier Roy, *Semiluna și haosul*, Editura Nemira, București, 2010, p. 45.

<sup>71</sup> Cf. Elena Zacchetti, *cit.*

tradițional în care au crescut părinții lor, dă naștere unor sentimente chiar mai puternice de respingere a valorilor democrației și modernismului occidentale”<sup>72</sup>. Roy mai afirmă că „tinerii care se alătură (...)jihadurilor în curs o fac pe baza unei rupturi”<sup>73</sup>, cu familia, anturajul, țara de origine sau țara unde trăiesc acum.

Bernard Lewis vede în organizațiile saudite care sprijină material și financiar musulmanii din Europa sursa unui sunnism radical. El aduce în atenție cazul Germaniei, unde generații întregi de musulmani au studiat Islamul wahhabist<sup>74</sup> exportat de Arabia Saudită: „Ultima oară când m-am uitat, 12 turci au fost arestați ca fiind membrii Al Qaeda, și toți 12 erau născuți și educați în Germania”<sup>75</sup>.

În prezent, cifrele arată că sunt peste 3.000 de europeni<sup>76</sup> care luptă alături de ISIS. Olivier Roy vede în ISIS, de asemenea, semnul unei crize a Islamului: „Numărul de convertiți este, de asemenea, un semn al crizei: 20 - 25% din jihadiști sunt convertiți. Uitați-vă la video: toți vorbesc o engleză sau o franceză perfectă. Cei mai mulți jihadiști sunt convertiți americani, urmați de francezi”<sup>77</sup>. Convertirea europenilor sau americanilor la Islam are legătură și cu o „chemare a fundamentalistilor”: „Chemarea fundamentalistilor este ascultată deoarece îi invită pe oameni să participe, spre deosebire de o cultură politică care reduce cetățenii la simpli spectatori și le cere să lase totul pe seama conducătorilor”<sup>78</sup>. Olivier Roy menționează aceleași cauze culturale: tinerii jihadiști sunt activiști, „de

<sup>72</sup> Olivier Roy *apud* Cristian Barna, „Resurgența terorismului fundamentalist islamic în era globalizării”, *Revista Terorismul azi*, vol. IV-VI, oct-dec.2006, Cluj-Napoca, pp. 47-48.

<sup>73</sup> Olivier Roy, *Semiluna...cit.* p. 114.

<sup>74</sup> În Arabia Saudită, Sharia ține loc de Constituție.

<sup>75</sup> Bernard Lewis, *Faith and Power-Religion and Politics in the Middle East*, Oxford University Press, New York, 2010, pp. 163-164.

<sup>76</sup> \*\*\*, „Islamic State crisis: '3,000 European jihadists join fight'”, *BBC News Middle East*, 26 septembrie 2014, disponibil la: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29372494>, accesat la 9 octombrie 2014.

<sup>77</sup> Catherine Calvet, Anastasia Vécir, „Olivier Roy: «Le jihad est aujourd'hui la seule cause sur le marché»”, interviu publicat de *Liberation*, 3 octombrie 2014, disponibil la: [http://www.liberation.fr/monde/2014/10/03/le-jihad-est-aujourd-hui-la-seule-cause-sur-le-marche\\_1114269](http://www.liberation.fr/monde/2014/10/03/le-jihad-est-aujourd-hui-la-seule-cause-sur-le-marche_1114269), accesat la 10 octombrie 2014.

<sup>78</sup> Fouad Ajami, *The Arab Predicament, apud* Fareed Zakaria, *Viitorul libertății-Democrația neliberală în Statele Unite ale Americii și în lume*, Editura Polirom, Iași, București, 2009, p.125.

*multe ori dezrădăcinați (...) Islamul dă o dimensiune globală, poate mistică, un nume pentru o cauză. Astăzi, jihadul este singura problemă pe piață (...) Ne refugiem în conflictul dintre culturi, fără să vedem aspectul global al fenomenului. Cu toate acestea, aceste conflicte sunt simptome ale aceluiași colaps cultural”<sup>79</sup>.*

### **5. Câteva concluzii:**

1. Chiar dacă regimul Assad va cădea în urma unor intervenții interne, internaționale sau chiar prin renunțarea la președinție de către Bashar Al-Assad, viitorul conducător al Siriei „*va trebui să facă echilibristică între provocările etnice, confesionale și geopolitice*”<sup>80</sup>

2. Siria s-ar putea „dezintegra” în mai multe teritorii create pe baze etnice și confesionale. Acest lucru ar încuraja inclusiv crearea unui stat kurd în zona comună Irak-Siria-Turcia și revendicarea unui alt statut de către kurzii din Turcia.

3. Instabilitatea Siriei și Irakului ar putea face ca între Arabia Saudită și Iran, respectiv între SUA și Rusia<sup>81</sup>, aliații lor „mai mari” să declanșeze un nou Război Rece.

4. „Vidul de putere” din Siria a dat posibilitatea afirmării unor grupări extremiste care revendică un rol în conducerea și organizarea vieții politice și sociale.

5. Europa - și aici înțeleg atât țările membre ale UE cât și cele non-membre, cum ar fi Turcia – trebuie să ajungă la o poziție unitară și clară în ceea ce privește atât Siria, cât și celelalte țări MENA care au cunoscut transformări politice după 2011. În lipsa unui concept comun de acțiune, de exemplu, Turcia și Italia fac cu greu față valului de emigranți din MENA în timp ce comunitatea europeană nu alocă nici fonduri și nici alte resurse suficiente pentru rezolvarea crizei. Datele UNHCR<sup>82</sup> arată că în anul 2014,

---

<sup>79</sup> Catherine Calvet, Anastasia Vécirin, *cit.*

<sup>80</sup> Lin Nouheihed, Alex Warren, *op.cit.*, p. 239.

<sup>81</sup> Rusia consideră NATO o instituție a Războiului Rece, care trebuie desființată, în ciuda înființării Consiliului Rusia-NATO, în 1997, cf. Radu-Sebastian Ungureanu, *Securitate, Suveranitate și instituții internaționale*, Editura Polirom, Iași, București, 2010, p. 155.

<sup>82</sup> \*\*\*, *Raportul UNHCR „So Close yet so far from Safety”*, octombrie 2014, disponibil la: <http://www.unhcr.org/cgi->

165.000 de refugiați au sosit în Europa pe Marea Mediterană, față de 60.000 în anul 2013. 140.000 de refugiați din cei 165.000 au sosit în Italia, aproximativ 500 de refugiați fiind salvați zilnic de marina italiană în operațiunea „Mare Nostrum”. Jumătate din refugiați sunt din Siria și Eritrea. În decembrie 2013, Amnesty International<sup>83</sup> a acuzat UE de „comportament rușinos față de refugiații sirieni”, având în vedere deciziile țărilor de a nu primi deloc refugiați sau de a primi un număr infim, aceasta în timp ce Turcia<sup>84</sup> face eforturi de a primi și oferi azil unui număr de peste 1 milion de refugiați sirieni.

6. În lipsa unor măsuri concrete de integrare a emigranților din lumea arabo-musulmană, în prezența unor fenomene cum ar fi islamofobia, dar și a unei crize culturale-identitare a europenilor care caută cauze pentru care să lupte (în spiritul tezelor formulate de Olivier Roy și Bernard Lewis), există riscul acutizării fenomenului de aderare la grupări extremiste și angajarea de acțiuni teroriste pe teritoriul Europei. „*Trecerea la actul violent urmează foarte repede întoarcerii la religie sau convertirii*”<sup>85</sup>, atrage atenția O. Roy.

### **Bibliografie**

1. Altarozzi, Giordano *Analisi di due processi rivoluzionari: dalle rivoluzioni del 1989 alla Rivoluzione dei Gelsomini*, Focus- Rivista di Studi Politici, S. Pio V N: 2/2011 - Anno XXIII - Aprile/Giugno, Roma.
2. Anghelone, Francesco Andrea Ungari, *Atlante Geopolitico del Mediterraneo 2013*, Istituto di Studi Politici S. Pio V, Roma, 2012.
3. Anghelone, Francesco Andrea Ungari, *Atlante Geopolitico del Mediterraneo 2014*, Istituto di Studi Politici S. Pio V, Datanews Editrice, Roma, 2014.
4. Chican, Dumitru *Mic lexicon al Orientului Mijlociu –Istorie, conflicte*,

---

bin/texis/vtx/home/opensocPDFViewer.html?docid=542c07e39&query=refugees%20italy%20sea, accesat la 10 octombrie 2014.

<sup>83</sup> \*\*\* „Amnesty International denuncia il vergognoso comportamento dell'Unione europea nei confronti dei rifugiati siriani”, decembrie 2013, raport disponibil la: [http://www.amnesty.it/Vergognoso\\_comportamento-ue-verso-rifugiati-siriani](http://www.amnesty.it/Vergognoso_comportamento-ue-verso-rifugiati-siriani), accesat la 9 octombrie 2014.

<sup>84</sup> Cf. AFP, „Almost one million Syrian refugees in Turkey”, citată de *Al Arabyia*, aprilie 2014, disponibil la: <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2014/04/22/-Almost-one-million-Syrian-refugees-in-Turkey.html>, accesat la 9 octombrie 2014.

<sup>85</sup> Olivier Roy, *Semiluna...cit.*, p.114.



*politică, religii, valori și concepte*, Editura Proema, Colecția Arabă, Baia-Mare, 2011.

5. Hourani, Albert *Istoria Popoarelor Arabe*, Editura Polirom, Iași, București, 2010.

6. Lesch, David W *Syria -The fall of the House of Assad*, New Update Edition, Yale University Press, New Haven and London, 2012/2013.

7. Lewis, Bernard *Faith and Power-Religion and Politics in the Middle East*, Oxford University Press, New York, 2010.

8. Lewis, Bernard *Islam in History- Ideas, People and Events in the Middle East*, New Edition, Revised and Explained, Open Court Publishing Company, Illinois, 2002.

9. Massoulie, Francois *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Colecția Secolul XX, Editura BIC ALL, București, 2003.

10. Meyr, Georg *Siria, un inverno arabo*, Panozzi Editore, Rimini, 2013.

11. Nouheied, Lin Alex Warren, *The Battle for Arab Spring- Revolution, Counter - Revolution and the Making of a New Era*, update edition, Yale University Press, New Haven and London, 2013.

12. Roy, Olivier *Semiluna și haosul*, Editura Nemira, București, 2010.

13. Sitaru, Laura *Gândirea politică arabă. Concepte-cheie între tradiție și inovație*, Editura Polirom, Iași, București, 2009.

14. Ungureanu, Radu-Sebastian *Securitate, Suveranitate și instituții internaționale*, Editura Polirom, Iași, București, 2010.

15. Zakaria, Fareed *Lumea Postamericană*, Editura Polirom, Iași, București, 2009.

16. Zakaria, Fareed *Viitorul libertății- Democrația neliberală în Statele Unite ale Americii și în lume*, Iași, București, Editura Polirom, 2009.

**Ana-Maria GAJDO** este student doctorand în Istoria Europei, Facultatea de Științe Politice, Sociologie, Comunicare din cadrul Universității Sapienza din Roma. Teza de doctorat se concentrează asupra fenomenului Primăverii Arabe – un studiu comparativ asupra cauzelor și rezultatelor în Egipt, Tunisia și Siria. A publicat lucrări în reviste științifice pe teme focusate pe următoarele domenii: civilizația islamică, relații internaționale sau istorie.